

Koncepcia prípravy mládeže na povolania v odvetviach dopravy, pôšt a telekomunikácií

1. Úvod

Vláda Slovenskej republiky v dokumentoch Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky a Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 schválila vytváranie podmienok pre rozvoj znalostnej ekonomiky a medzi prioritné rozvojové oblasti začlenila aj informačnú spoločnosť a vzdelanie. Podľa týchto dokumentov podmienkou konkurencieschopnosti a rozvoja vedomostnej spoločnosti sú občania, primerane vzdelaní a zruční. Systém vzdelávania by sa mal orientovať na tvorivosť, inovatívnosť, schopnosť samostatne riešiť problémy ako aj na komunikáciu v cudzej reči, na zlepšenie informačnej gramotnosti a základných podnikateľských vedomostí a zručností.

Kľúčovou úlohou aj stredných škôl so zameraním na dopravu, pošty a telekomunikácie je pripraviť absolventov uplatniteľných vo vedomostnej spoločnosti. Príslušné znalosti a zručnosti je možné zabezpečiť ako súčasť odborného vzdelávania žiakov na stredných školách.

Vzhľadom na významné zmeny v odvetviach dopravy, pôšt a telekomunikácií najmä v oblasti transformácie podnikov, legislatívy, zavádzaní nových technológií, trhu práce, schválenie nových strategických a koncepčných dokumentov Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) vypracovalo v spolupráci so sociálnymi partnermi a školami v súlade s § 39a zákona č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov odvetvovú koncepciu prípravy mládeže na povolanie.

Koncepcia predstavuje otvorený materiál, jej zámerom je podnietiť a umožniť zmenu v procese, v štruktúre a v obsahu odborného vzdelávania v rezorte ako pri práci s odbornými poznatkami tak aj pri práci so žiakom. Vzdelávanie nemá zostať záležitosťou školy, ale celej spoločnosti, aby absolvent školského vzdelávania bol pripravený vstúpiť do samostatného života, aby dokázal získané znalosti a zručnosti uplatniť a bol motivovaný ďalej pokračovať v profesionálnom raste. Absolvent by mal nielen rozumieť a orientovať sa vo zvolenej profesii, ale byť vybavený kompetenciami použiteľnými v rôznych zamestnaniach a pripravený pre ďalšie vzdelávanie, v rámci vyššieho odborného vzdelávania, vysokoškolského vzdelávania a systému celoživotného vzdelávania. Sme presvedčení, že kvalitnejšie vzdelávanie je potrebné a zvýši šance mladých ľudí na uplatnenie sa v ďalšom živote.

2. Analýza súčasného stavu prípravy mládeže na povolanie v odboroch dopravy, pošty a telekomunikácie

Odborná príprava mládeže na povolanie v sústave stredoškolského odborného vzdelávania v odvetví dopravy, pôšt a telekomunikácií je zabezpečovaná strednými odbornými učilišťami (ďalej len „SOU“), strednými odbornými školami (ďalej len „SOŠ“)

a združenými strednými školami (ďalej len „ZŠ“). Zriaďovateľmi stredných škôl sú vyššie územné samosprávne celky, krajské školské úrady, iné právnické alebo fyzické osoby a cirkev. Stredoškolské odborné vzdelávanie má za úlohu pripraviť pre trh práce najmä zručných remeselníkov, odborných robotníkov a stredné technické kádre.

2.1. Analýza študijných odborov a učebných odborov

V sústave študijných a učebných odborov schválených vyhláškou Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 424/2005 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva školstva, mládeže a športu Slovenskej republiky č. 80/1991 Zb. o stredných školách v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška MŠ SR č. 424/2005 Z. z.“) je 33 odborov a zameraní v ktorých sa pripravuje mládež na povolania na stredných školách pre odvetvie dopravy, pôšt a telekomunikácií. Väčšina týchto odborov má číselný štatistický kód 37 – doprava, pošty a telekomunikácie ale tiež je niekoľko odborov s číselným označením 24 – strojárstvo, či 26 – elektrotechnika (príloha č. 1)

Celkom ide o 5 študijných odborov na SOŠ, 9 študijných odborov na SOU, 11 učebných odborov na SOU, 6 študijných odborov pre absolventov trojročných učebných odborov a 2 študijné odbory pomaturitného štúdia,

z toho:

- odvetviu dopravy sa venuje 5 odborov SOŠ a 20 odborov SOU,
- odvetviu telekomunikácií sa venujú 1 odbor SOŠ a 3 odbory SOU,
- odvetviu pošty sa venujú 4 odbory SOU.

V súčasnosti prebieha výučba i v študijných a učebných odboroch a ich zameraniach podľa predpisov platných do 1. októbra 2005, ktorých študenti ukončia štúdium najneskôr do konca školského roku 2007/2008. V rezorte dopravy, pôšt a telekomunikácií je týchto odborov a ich zameraní 31 z nich sú 4 odbory zamerané na odvetvie telekomunikácií 1 odbor je zameraný na odvetvie pôšt a ostatné sa venujú rôznym zameraniam v odvetví dopravy.

Učebné dokumenty pre odbory pripravujúce mládež na povolania v odvetví dopravy, pôšt a telekomunikácií v sústave študijných a učebných odborov schválených vyhláškou MŠ SR č. 424/2005 Z. z. boli väčšinou vytvorené v rokoch 2004, 2005. Niektoré učebné dokumenty sú však staršieho dáta, napr.:

z roku 1989 - Elektromechanik - 02 oznamovacie a zabezpečovacie zariadenia,

z roku 1992 - Technické a informačné služby,

z roku 1995 - Operátor prevádzky a ekonomiky dopravy,

Mechanik opravár - 10 koľajové vozidlá a 11 lietadlá,

Železničiar,

z roku 1998 - Mechanik telekomunikácií v dvoch zameraniach (01 telekomunikačné zariadenia, 02 telekomunikačné služby),

Počítačové systémy,

z roku 1999 - študijné odbory (nadstavbové štúdium) pre absolventov trojročných učebných odborov,

z roku 2000 - Manipulant poštovej prevádzky a prepravy,

Lodník.

Všetky tieto učebné dokumenty by bolo potrebné prepracovať v súlade so súčasnými technickými poznatkami i technologickými postupmi.

V tejto sústave zostal zachovaný i študijný odbor Spojový manipulant, ktorého učebné dokumenty sú z roku 1996, tento odbor sa však nevyučuje od 1.9.2000 počnúc 1. ročníkom nakoľko bol nahradený študijným odborom Poštový manipulant. Z tohto dôvodu navrhujeme študijný odbor 3791 4 Spojový manipulant vyradiť zo sústavy skupín študijných odborov, študijných odborov a zameraní študijných odborov v SOU.

Vzhľadom na zvýšené požiadavky zamestnávateľov na absolventov učebných odborov 2683 2 Elektromechanik - 02 oznamovacie a zabezpečovacie zariadenia a 24662 mechanik opravár – 11 lietadlá boli tieto odbory nahradené študijnými odbormi a navrhujeme ich vyradiť zo sústavy skupín učebných odborov, učebných odborov a zameraní učebných odborov v SOU.

Na tvorbe, inovovaní a overovaní pedagogických dokumentov učebných a študijných odborov sa podieľajú pedagogickí zamestnanci SOŠ, SOU a ZŠŠ v spolupráci so zamestnávateľmi, Štátnym inštitútom odborného vzdelávania v Bratislave a Štátnym pedagogickým ústavom v Bratislave.

Študijné a učebné odbory, v ktorých sa pripravuje mládež na povolania v odvetviach dopravy, pôšt a telekomunikácií má v sieti stredných škôl zaradených 15 SOŠ, 26 SOU a 22 ZŠŠ (príloha č. 2), z toho:

- odvetviu dopravy sa venuje 15 SOŠ, 19 SOU a 18 ZŠŠ,
- odvetviu telekomunikácií sa venuje 1 SOŠ a 6 SOU,
- odvetviu pošty sa venujú 4 SOU.

Do tohto počtu nie sú zahrnuté školy vyučujúce mechanika opravára cestných motorových vozidiel (101 škôl) a autoelektrikára (52 škôl).

2.2. Analýza odbornej prípravy žiakov na povolanie

Od roku 1989 sa v doprave, poštách a telekomunikáciách podstatne zmenili požiadavky na vzdelávanie v strednom školstve. Zaviedli sa do užívania nové technológie a vstupom našej krajiny do EÚ začala platiť nová legislatíva vzťahujúca sa na dopravu, poštové a telekomunikačné služby. Nedošlo v dostatočnej miere však k potrebným zmenám v učebných dokumentoch, metódach a učebných prostriedkoch pre vzdelávanie. Školy musia zaistiť kvalitnú výučbu jazykov, odborných vedomostí s ohľadom na nové technológie, dostatočne široké základy všeobecného vzdelania v rozsahu potrebnom pre daný odbor a pripraviť absolventov na adaptabilitu na trhu práce, prípadne na nadväzujúce vzdelávanie na vysokých školách.

Faktory ovplyvňujúce profesné vzdelávanie na stredných školách v doprave, poštách a telekomunikáciách:

- zmena právneho prostredia vo väzbe na vstup SR do EÚ,
- smerovanie štátu z pohľadu zabezpečenia celospoločenských záujmov,
- nástup nových technológií, zmeny v konštrukciách a pod.,
- zmena metód a prostriedkov výuky,

- úloha škôl vo vzdelávaní popri zamestnaní,
- požiadavky trhu práce,
- zmeny požiadaviek na absolventov z pohľadu vysokého školstva,
- počty žiakov,

2.2.1. Zmena právneho prostredia vo väzbe na vstup SR do EÚ

Vstupom SR do EÚ začali u nás platiť právne normy uplatňované v rámci únie. V nemalej miere to platí aj pre oblasť dopravy, pôšt a elektronických komunikácií. Najpodstatnejšie zmeny sú v oblasti legislatívy, ale aj požiadaviek na podmienky vykonávania dopravy, poštových a telekomunikačných služieb. V Slovenskej republike sa v posledných piatich rokoch podstatne zmenili skoro všetky zákony súvisiace s dopravou, poštovými a telekomunikačnými službami. Podstatnou zmenou prešli aj ostatné predpisy platné pre jednotlivé druhy dopravy. Na základe vykonaného prieskumu s Výskumným ústavom spojov v Banskej Bystrici (VÚS) a Výskumným ústavom dopravným v Žiline (VÚD) bolo zistené, že absolventi stredných škôl nemajú vždy dostatočné vedomosti o platnej legislatíve (napr. zákon č. 135/1961 Zb., zákon č. 164/1996 Z. z., zákon č. 168/1996 Z. z., zákon č. 315/1996 Z. z., zákon č. 338/2000 Z.z., zákon č. 507/2001 Z. z., zákon č. 610/2003 Z. z., zákon č. 121/2004 Z. z.). Z uvedeného vyplýva, že zmeny právneho prostredia v niektorých oblastiach dopravy, pôšt a telekomunikácii sa zatiaľ nedostatočne premietli do výučby.

2.2.2. Smerovanie štátu z pohľadu zabezpečenia celospoločenských záujmov

Smerovanie štátu z pohľadu zabezpečenia celospoločenských záujmov v oblasti vzdelávania a prípravy na povolanie v odvetviach dopravy, pôšt, a telekomunikácií je definované predovšetkým v dokumentoch:

- Stratégia konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010,
- Dopravná politika Slovenskej republiky do roku 2015,
- Národná politika pre elektronické komunikácie,
- Poštová politika do roku 2008,
- Stratégia informatizácie spoločnosti v podmienkach SR a akčný plán,
- Národný program výchovy a vzdelávania v SR na najbližších 15 až 20 rokov (Milénium).

2.2.3. Nástup nových technológií a zmeny v konštrukciách

Nové trendy v oblasti technológií spôsobujú, že odborná príprava nestačí sledovať ich vývoj. Odborná príprava na školách prebieha na zariadeniach, ktoré v praxi už dožívajú a sú nahradzované novými.

Príčinou uvedeného stavu je jednak nedostatok financií na zakúpenie nového vybavenia pre školy a rovnako nedostatok informácií o nových technológiách. Podľa vyhodnotenia prieskumu uskutočneného VÚS zamestnávateľa poukazujú u absolventov na nedostatočnú znalosť inovačných procesov v telekomunikačnej oblasti (zastarané vedomosti) a nedostatočnú pripravenosť na nové technológie (digital, prenos dát, IT). Absolventom chýbajú teoretické a praktické znalosti z telekomunikačnej oblasti o princípoch fungovania hlasových služieb alternatívnych operátorov ako aj VoIP technológií, znalosť práce (konfigurácia) s presmerovačmi, VoIP zariadeniami (napr. Cisco), najviac rozšírenými

ústredňami na trhu (Panasonic, Alcatel, Siemens). Prístup k informáciám o nových technológiách je sťažený neochotou výrobcov poskytnúť ich školám (ochrana know how).

Pre uplatnenie absolventa sú nevyhnutné dostatočné **odborné vedomosti**. Jeden z najdôležitejších nástupov nových technológií v doprave predstavuje dopravná telematika alebo inak povedané **inteligentný dopravný systém**. Inteligentný dopravný systém je základnou zložkou integrovanej dopravnej politiky zvyšujúci bezpečnosť dopravy. Prispieva k udržaniu synergie dopravných systémov, podporuje udržateľnú mobilitu osôb a tovaru a poskytuje dostatočný objem informácií o doprave ako nástroj regulácie verejnej správy, ale i ako služby pre užívateľov dopravných systémov. Základne inteligentných dopravných systémov sú moderné technológie a to predovšetkým kvalitná telekomunikačná sieť a vhodné aplikačné vybavenie. Ich uplatnenie je v oblastiach dopravnej infraštruktúry (dopravné cesty, terminály), monitorovania, navigácie a riadenia dopravných prostriedkov, riadenia dopravných procesov, vrátane sledovania bezpečnosti, organizovania osobnej a nákladnej dopravy. Praktické vyučovanie aj v doprave je potrebné zmodernizovať, aby zodpovedalo najnovším poznatkom vedy a techniky. Na uvedenú skutočnosť poukázali aj zamestnávateľia (napr. ČESMAD Slovakia, Zväz zamestnávateľov mestskej hromadnej dopravy, ŽSR pri audite SOU železničných konštatovali, že zvýšenie kvality praktickej prípravy je podmienené výmenou technických zariadení za nové, prípadne spolupráca s dodávateľmi technológie pre ŽSR – Siemens, ABB, Schneider, a pod.) ale aj školy. V súčasnej ekonomickej situácii stredných škôl nie sú školy schopné zakúpiť si bez finančnej pomoci nové zariadenia pre praktickú výučbu. Pomoc je nutná zo strany štátu vo forme kapitálových transferov a prostredníctvom zamestnávateľov, alebo výrobcov nových technológií vo forme zapožičania, daru prípadne finančnej pomoci. Pre skvalitnenie odborných vedomostí absolventov môžu napomôcť zamestnávateľia aj účasťou na tvorbe a overovaní učebných dokumentov.

Vzdelávanie sa stáva všeobecnejším a v mnohom sa stráca **prepojenie s praxou**. Riešením by bolo aj zapojenie zamestnávateľov, prípadne dodávateľov nových technológií do odbornej prípravy absolventov. Zamestnávateľia si často školia alebo aj preškolojú zamestnancov na konkrétne pozície sami. Z uvedených dôvodov sa špecializovaná odborná príprava presúva do polohy celoživotného vzdelávania.

2.2.4. Zmena metód a prostriedkov výučby

Všeobecné uvoľnenie vo väzbe na osobné slobody otvára možnosti väčšieho rozvoja osobnosti v oblasti pracovných návykov (tvorivosť, samostatnosť, rozhodnosť a pod.). Prináša však so sebou aj nevyhranenú názorov na vzdelávanie. V dôsledku toho stúpa záujem o vzdelávanie na stredných školách v odboroch všeobecnejšieho charakteru. Uvedený trend sa presadzuje aj vo väzbe na pokračovanie v štúdiu na VŠ.

Vzhľadom na možnosť uplatnenia absolventov stredných škôl na trhu EÚ je nutné klásť dôraz na jazykové znalosti v danom odbore. **Ukazuje sa nevyhnutnosť výučby odborných terminológií v cudzom jazyku**. V niektorých prípadoch sa presadzuje znalosť viacerých jazykov používaných v EÚ.

Dôležitým aspektom smerovania vzdelávania na stredných školách je prispôbenie obsahu vzdelávania tak, aby kvalifikácia získaná v SR bola všeobecne uznávaná v rámci celej EÚ. Pre naplnenie uvedenej požiadavky je nevyhnutná spolupráca s ostatnými členskými krajinami EÚ na spoločných projektoch. Projekty by mali byť zamerané na mobilitu študentov a učiteľov, spoluprácu medzi školami, podporu jazykových znalostí, **uznávanie vzdelávania, validáciu zručností a vedomostí v rámci EÚ**. Projekty je potrebné uskutočňovať koordinovane v rámci zoskupení všetkých subjektov v danej oblasti.

Prostriedky na zmenu metód výučby sa črtajú vo vytvárajúcich sa podmienkach informačnej spoločnosti. Otvárajú sa možnosti **digitálneho vzdelávania** vzdelávacím softweroom – miestnym a diaľkovým. V mnohom sa tak priblíži škola občanovi a stane sa dostupnejšou. Veľkú úlohu môže tiež zohrať digitalizácia v oblasti rozšírenia vzdelávania pre dospelých, napríklad aj formou štúdia popri zamestnaní v rámci celoživotného vzdelávania.

2.2.5. Úloha škôl vo vzdelávaní popri zamestnaní

Vzdelávanie popri zamestnaní predstavuje nielen vzdelávanie absolventov pre ich adaptáciu na pracovné zameranie vo väzbe na danú technológiu, ale často aj vzdelávanie ľudí z praxe v rámci základného vzdelávacieho procesu.

Počet takýchto študentov v poslednom období pribúda v reakcii na zmenené požiadavky trhu. Dôvodom takejto formy vzdelávania ľudí z praxe je potreba **rekvalifikácie** na nové povolanie, ako aj potreba **doplnenia si vzdelania** (maturita a pod.).

2.2.6. Požiadavky trhu práce

Prevádzkovanie dopravy, poštových a telekomunikačných služieb si vyžaduje zamestnanca, ktorý je na požadovanej úrovni vzdelania, je odborne spôsobilý, má primeraný **zdravotný stav** pre výkon svojej funkcie, je dostatočne **psychicky odolný** a je schopný riešiť stresové situácie. Psychická odolnosť je do určitej miery danosť, ale do určitej miery ju možno ovplyvniť smerovaným tréningom.

Podľa zamestnávateľov uvedené skutočnosti je nevyhnutné zohľadniť už pri výbere žiakov do vybraných profesií, ale aj zaradením tréningov na zvýšenie psychickej odolnosti absolventov vybraných profesií do učebného procesu.

Na základe prieskumu u zamestnávateľov, zamestnávateľských zväzov a odborových zväzov možno požiadavky trhu práce na absolventov zovšeobecniť takto:

1. Všeobecnou požiadavkou na absolventov je **komunikatívnosť**. Dobré komunikačné zručnosti, vyjadrovanie sa, štylistika, asertivita, zvládnutie konfliktných situácií a estetika. Absolventi sú v priamom kontakte so zákazníkom pri poskytovaní dopravných, poštových a telekomunikačných služieb a preto je dôležité vnímať potreby zákazníkov, flexibilne sa prispôbiť novým trendom a zmenám a ovládať efektívne techniky predaja.
2. **Znalosť cudzích jazykov** v komunikácii s okolím, ale aj v odbornej rovine je nevyhnutnosťou. Nemalú úlohu zohráva znalosť jazyka aj vo väzbe na možnosť uplatnenia sa absolventa na trhu práce v EÚ. Rovnako so vstupom zahraničných investorov na Slovensko a rozširujúcej sa spolupráce v rámci EÚ sa často stáva, že pri obsadzovaní pracovných miest je požadovaná znalosť cudzieho jazyka.
3. Skoro u všetkých opýtaných subjektov sa opakuje požiadavka na lepšie **praktické znalosti a zručnosti** absolventov pre výkon povolania, vrátane nových technológií. S praktickými vedomosťami priamo súvisí aj všeobecný prehľad o situácii na dopravnom, poštovom, informačnom a telekomunikačnom trhu, znalosť zákonov a predpisov pre danú profesiu. Ich dodržiavanie je veľmi dôležité predovšetkým z hľadiska bezpečnosti. Väčšina opýtaných sa zhodla v názore, že je nevyhnutné väčšie **prepojenie praktickej výuky s praxou**.

4. **Dobré praktické zručnosti pri práci s informačnými technológiami. Práca s PC,** vrátane znalosti vybraných programov a internetu, je dnes vo väčšine prípadov nevyhnutnou požiadavkou na absolventa.
5. **Všeobecnou požiadavkou v odboroch dopravy je zdravotná a psychická spôsobilosť.** Vo väčšine prípadov sa zamestnanci v doprave priamo podieľajú na dopravných procesoch a uvedené požiadavky sú pre nich nevyhnutnosťou.

Sociálni partneri poukázali na nedostatok absolventov najmä v odboroch a profesiách:

- **prenos, spracovanie informácií,**
- **vodiči** (napr. MHD, medzinárodnej dopravy),
- **vodnej dopravy.**

2.2.7. Zmeny požiadaviek na absolventov z pohľadu vysokého školstva

Absolvent strednej školy s maturitou musí byť dostatočne pripravený na pokračovanie v štúdiu na vysokej škole. Musí teda mať dostatok teoretických vedomostí a nesmie byť zahľtený prílišnými detailmi, ktoré sú pre ďalšie štúdium nepoužiteľné.

Na základe prieskumu vykonaného VÚD sa na Žilinskej univerzite hodnotenie znalosti študentov podľa skončenej strednej školy nesleduje a nie je teda možné hodnotiť znalosti absolventov stredných škôl so zameraním doprava, pošty a telekomunikácie samostatne. Na základe zistenia na Žilinskej univerzite ako aj na Fakulte elektrotechniky a informatiky Technickej univerzity v Bratislave je možné konštatovať, že pre zvládnutie VŠ štúdia je najdôležitejšie mať dostatočné vedomosti zo **základných predmetov** (matematika, fyzika, informatika a pod.) ako nástrojov, ktoré sa ďalej používajú pri zvládnutí aj odborných predmetov.

Ďalej sú pre štúdium dôležité znalosti **cudzích jazykov a práce s PC** a schopnosť samostatne získavať informácie pre štúdium.

Dôležitým faktorom pre úspešnosť absolventov stredných škôl na VŠ je **schopnosť adaptovať sa na iný samostatnejší spôsob štúdia.**

2.2.8. Počty žiakov

Počet absolventov stredných škôl v odboroch doprava, pošty a telekomunikácie klesá (príloha č. 3), jednak vo väzbe na demografický vývoj, ale aj vo väzbe na stúpajúci trend záujmu o školy so všeobecným zameraním. Dôvodom sú jednak už spomínané skutočnosti nevyhranosti názorov na vzdelávanie, pokračovanie v štúdiu na VŠ, ale aj náročnosti štúdia (napr. elektrikár, informatik) a často aj manuálna zručnosť.

Rovnako klesajúci trend absolventov stredných škôl v odboroch doprava, pošty a telekomunikácie potvrdili samosprávne kraje vo svojich koncepciách rozvoja školstva (napr. Banská Bystrica, Košice)

Nevyhnutné je sledovanie potrieb trhu a v závislosti na nich uskutočňovať zmeny vo vzdelávaní tak, aby uplatnenie absolventov v praxi bolo čo najväčšie. Predpokladá sa nárast požiadaviek trhu na absolventov v oblasti doručovania a prepravy, hlavne cestnej dopravy, v súvislosti s logistickými centrami, s tvorbou inteligentných dopravných systémov.

Zavedenie nových technológií do odbornej praxe, **propagácia možnosti uplatnenia absolventov v doprave a informatizácii** by určite prispelo k zvýšeniu záujmu o povolanie.

2.3. Uplatnenie absolventov na trhu práce

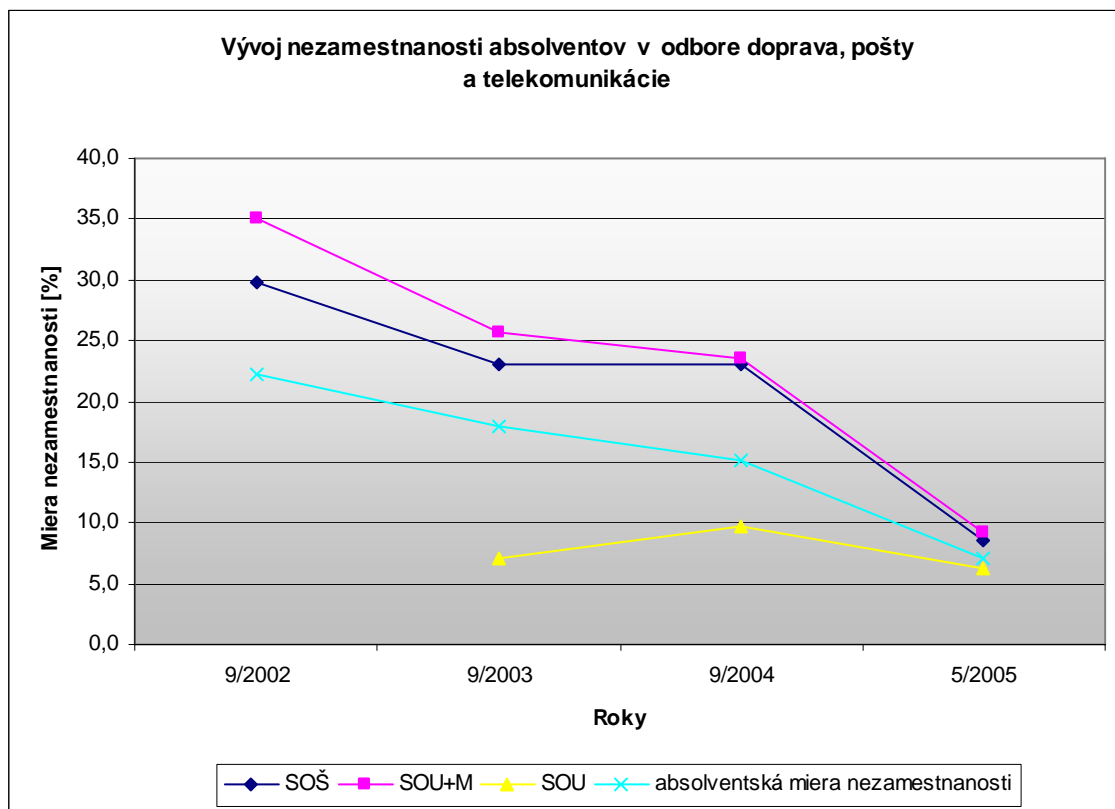
Vo všeobecnosti je uplatnenie absolventov na trhu práce najlepšie v technických odboroch a profesiách (spojárske, elektrotechnické oblasti, ale aj vodiči, špeditéri, dispečeri). Napriek tomu záujem o štúdium takýchto odborov neustále klesá na úkor ekonomických odborov.

Skutočnosť, že štruktúra stredných škôl nezodpovedá potrebám trhu práce samosprávne kraje konštatujú v koncepciách rozvoja školstva v samosprávnych krajoch (napr. Banská Bystrica, Košice). Počet absolventov v sektore, v ktorých je začlenená doprava v rámci kraja, je nižší ako potreba trhu práce.

Stúpajúci trend počtu pracovných miest technických odborov sa očakáva aj s ohľadom na vstup zahraničného kapitálu predovšetkým v oblasti automobilového priemyslu.

Rovnako je záujem o odborníkov z oblasti výpočtovej techniky (získavanie, prenos a spracovanie dát) a v profesiách rušňovodič, vodičov profesionál, člen posádky plavidla.

Podľa analýzy vypracovanej UIPS je z pohľadu nezamestnanosti absolventov stredných škôl odboru doprava, pošty a telekomunikácie znázornený vývoj v nasledujúcom grafe.

Graf 1 Vývoj nezamestnanosti absolventov v odbore doprava, pošty a telekomunikácie

Absolventská miera nezamestnanosti má klesajúci trend, kým v septembri 2002 mala hodnotu 22,3 %, v máji 2005 bola jej hodnota 7,0 %. V odbore doprava, pošty a telekomunikácie je pokles nezamestnanosti absolventov SOŠ od septembra 2002 (29,8 %) do mája 2005 (8,5 %) výraznejší. Takýto výrazný pokles nezamestnanosti absolventov bol zaznamenaný aj pri SOU s maturitou. Oproti tomu len miernejší pokles nezamestnanosti absolventov nastal pri SOU bez maturity, nakoľko sa nezamestnanosť absolventov SOU bez maturity pohybuje pod hranicou desať percent (najvyššiu hodnotu 9,7 %).

2.4. Zapojenie zamestnávateľov do prípravy žiakov na povolanie

Pred rokom 1989 boli stredné školy veľmi úzko špecializované na jednotlivé dopravné, poštové a telekomunikačné odbory a odborné vzdelávanie prebiehalo priamo u budúceho zamestnávateľa v jeho zariadeniach. Zriaďovateľmi boli často veľké podniky.

Po roku 1989 zriaďovateľmi SOU boli ústredné orgány štátnej správy. Ministerstvo bolo od októbra 1992 zriaďovateľom 11 SOU dopravy, pôšt a telekomunikácií a 5 stredísk praktického vyučovania (ďalej len „SPV“). Zriaďovateľom 31 SPV boli podniky automobilovej dopravy a autoopravárstva (cestnej nákladnej a autobusovej). Kým v školskom roku 1988/89 SOU dopravy, pôšt a telekomunikácií pripravovali 95 % žiakov pre konkrétnu organizáciu, v školskom roku 1994/95 to bolo 27,3 % a v školskom roku 1999/2000 už len 6,74 % a v súčasnosti podniky a organizácie nemajú uzavreté zmluvy ani s jedným žiakom. Od 1.7.2001 zriaďovateľská pôsobnosť SOU z ministerstva prešla na krajské úrady a následne na samosprávne kraje okrem troch SOU železničných. Od 1.7.2001 do 31.12.2005 zriaďovateľom SOU železničných v Bratislave, Trenčíne a Košiciach boli Železnice SR a od 1.1.2006 ich zriaďovateľmi sú krajské školské úrady. V súčasnosti v odvetviach dopravy, pôšt a telekomunikácií nie je zriaďovateľom SOU organizácia, združenie alebo zväz zamestnávateľov.

Zámery schválené v Národnom programe výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 až 20 rokov (Milénium) v oblasti získavania odbornej kvalifikácie na úrovni stredného odborného vzdelávania prevažne na objednávku podnikov a živnostníkov v školách, ktorých zriaďovateľmi budú podniky sa nenapĺňajú.

Na základe prieskumu a vyjadrenia škôl praktické vyučovanie sa dnes stále zriedkavejšie vykonáva na pracoviskách zamestnávateľov a pribúdajú žiaci, ktorí odborný výcvik realizujú v priestoroch školských dielní. Limitujúcim faktorom pre vykonávanie praxe u budúceho zamestnávateľa môže byť aj vek žiakov nad 18 rokov.

Praktické vyučovanie na školách sa stretáva s viacerými problémami. Úzka špecializácia odborov je viazaná na malý počet budúcich odborníkov v protiklade s potrebou inovácie technických prostriedkov na praktickú výuku. Táto inovácia je finančne veľmi náročná. Rovnako ako preškoľovanie vyučujúcich a zmeny v osnovách nie sú jednoduché.

Rýchla zmena technológií spôsobuje, že učebné osnovy nestačia sledovať vývoj technológií. Na uvedenú skutočnosť poukázali aj zamestnávatelia (napr. ŽSR, Slovenská pošta a. s., Zväz zamestnávateľov mestskej hromadnej dopravy, Zväz autobusovej dopravy). Získanie informácií o nových technológiách je často sťažené pre školy ochranou know how.

Riešením by bolo opätovná realizácia praktického vyučovania na pracoviskách budúceho zamestnávateľa, ako na to poukázali viaceré školy (Združená stredná škola dopravná v Bratislave, Stredné odborné učilište pôšt a telekomunikácií v Bratislave, Stredná priemyselná škola dopravná v Trnave, Stredné odborné učilište železničné v Trnave, Stredná priemyselná škola dopravná vo Zvolene, Stredné odborné učilište železničné Košice, Stredná priemyselná škola dopravná Strážske), prípadne vybudovanie pilotných výukových pracovísk v rámci celého regiónu.

Problematické je aj zabezpečenie kvalifikovaných učiteľov v špecializovaných odboroch napr. vo vodnej doprave (predtým táto činnosť bola zabezpečovaná externými odborníkmi z praxe).

3. Definovanie smerovania odborného vzdelávania v odboroch dopravy, pôšt a telekomunikácií

3.1. Návrhy perspektívnych odborov v nadväznosti na analýzu a východiská – strategické, koncepčné a rozvojové materiály

Základným strategickým cieľom politiky štátu v oblasti dopravy, pôšt a elektronických komunikácií (telekomunikácie, médiá a informačné technológie) je uspokojovanie potrieb slovenskej ekonomiky, požiadaviek fyzických a právnických osôb a záujmov štátu na zabezpečenie kvalitných, spoľahlivých a široko dostupných služieb v rozsahu zodpovedajúcom vyspelým štátom Európskej únie.

Taktiež cieľom spoločností pôsobiacich v oblasti dopravy, pôšt a elektronických komunikácií je presadiť sa nielen na Slovenskom trhu ale aj na trhu Európskej únie. Ich stratégia je orientovaná na záujmy a potreby zákazníka zvyšovaním kvality a spoľahlivosti služieb.

Zabezpečovanie strategických cieľov politiky štátu ako aj spoločností pôsobiacich v oblasti dopravy, pôšt a elektronických komunikácií sa nezaobíde bez kvalifikovanej pracovnej sily. Tú už treba cieľavedome pripravovať aj v rámci získania stredoškolského vzdelania. V rámci odvetvia dopravy, pôšt a telekomunikácií z celkového počtu zamestnancov tvorí 83,5% so stredoškolským vzdelaním, z toho stredným odborným vzdelaním 31,5% a úplným stredným odborným vzdelaním 52,0%.

Dopravná politika z pohľadu požiadaviek vzdelávania v doprave kladie dôraz na nasledovné priority - ciele:

- zavádzanie moderných informačných a komunikačných technológií a telematiky v doprave,
- tvorba inteligentných dopravných systémov (IDS),
- zvyšovanie vnútornej bezpečnosti dopravy, čo znamená zvyšovať bezpečnosť dopravnej prevádzky, vytváranie podmienok pre zníženie nehodovosti vo všetkých dopravných odboroch,
- zdokonalenie pravidiel pre prepravu nebezpečného tovaru,
- dobudovanie vybranej základnej infraštruktúry intermodálnej dopravy, jej technického vybavenia a podmienok na rozvoj logistických centier,
- rozvoj logistických centier a vzájomné prepojenie logistických služieb, prostredníctvom nediskriminačného prístupu.

Pre spomínané priority a ciele je z pohľadu smerovania prípravy mládeže na povolanie v odboroch dopravy potrebné pripraviť dostatočný počet absolventov schopných vykonávať činnosti súvisiace s :

- informačnými a komunikačnými technológiami s cieľom zvýšenia kvality, spoľahlivosti a bezpečnosti dopravy,
- logistickými centrami,
- inteligentnými dopravnými systémami,

- novými konštrukciami dopravných prostriedkov,
- stavbami a údržbou dopravných ciest .

Trh na poli doručovania, logistiky a prepravy na Slovensku výrazne rastie prílivom zahraničných investícií, čo má vplyv aj na zvýšenie počtu zamestnancov. Dôležitým faktorom je geografická poloha Slovenska, ktorú mnohé firmy využívajú na budovanie centrálnych logistických centier, odkiaľ potom zásobujú svoje pobočky, obchodné reťazce tovarom, súčiastkami alebo hotovými výrobkami napr. spoločnosť Würth, ktorá sa zaoberá nakupovaním a distribúciou strojových súčiastok a náradia (spojovacieho a montážneho materiálu) v Bratislave má nákupné a logistické centrum pre celú Európu, spoločnosť Goodyer má logistické centrum pre strednú Európu v Senci. Logistika predstavuje činnosti informatické, manipulačné, skladové, prepravné a ďalšie súvisiace činnosti v logistických reťazcoch. Je predpoklad, že v týchto oblastiach sa bude rozvíjať trh práce a sem by malo tiež smerovať vzdelávanie absolventov.

K rozširovaniu logistických centier napomáha aj rozvoj automobilovej výroby a spolupráca tohto odvetvia so subdodávateľmi. Obe strany taktiež s rozširovaním svojich aktivít kladú zvýšené nároky na posilnenie logistiky. Dopravné a logistické spoločnosti zaisťujú automobilovým výrobcom celkovú alebo čiastočnú logistiku prichádzajúcich tokov, s cieľom zásobovať ich výrobné závody, ako aj logistiku expedičných tokov, zabezpečujúc tak distribúciu hotových výrobkov. Podľa Združenia automobilového priemyslu každoročná potreba zamestnancov v profesii logistika do roku 2010 je:

- pre výrobu automobilov	555
- pre subdodávateľov	1 000
SPOLU	1 555.

Prameň: Sme 11.4.2006 – Združenie automobilového priemyslu.

Na poli logistiky a prepravy chýbajú najmä tieto profesie: nákupca, skladník, referent obchodu a predaja, dispečer, disponent, špeditér, asistent logistiky, vodič vysokozdvížných vozíkov, vodič na expedíciu nových vozidiel, vodič nákladného motorového vozidla, vodič medzinárodnej kamiónovej dopravy.

Podľa Združenia automobilového priemyslu SR slovenský autopriemysel má záujem o zamestnanie čerstvých absolventov, ktorí vychádzajú zo stredných škôl, najmä zo SOU. V autopriemysle je z celkového počtu zamestnancov zamestnaných 17,1 % zamestnancov zo SOŠ a 71,4 % zamestnancov zo SOU (Prameň: Trend 3.5.2006 – Združenie automobilového priemyslu).

Okrem automobiliek dávajú impulz na rast logistických centier aj elektrotechnické fabriky ako SONY či SAMSUNG, napr. kľúčovú úlohu pre distribúciu výrobkov zohráva logistické a distribučné centrum spoločnosti SAMSUNG ELECTRONICS SLOVAKIA nielen pre galantský výrobný komplex, ale pre celú Európu.

Výstavba skladov a logistických parkov sa realizuje aj vplyvom rozvoja kombinovanej a vodnej dopravy na Považí. Logistické centrá okrem Bratislavy a jej okolia, diaľničného ťahu z Bratislavy na severné Slovensko fungujú aj na trase medzi Prešovom a Košicami a smerom na hranicu Slovenska s Maďarskom.

Na základe prognózy vývoja dopravných potrieb dopyt po pracovných profesiách v **cestnej doprave** bude do roku 2010 stúpať. Uvedenú skutočnosť potreby zamestnancov v cestnej doprave potvrdil vo svojom stanovisku aj ČESMAD Slovakia. Podľa ich prognózy

reálna potreba v profesii vodič kamiónovej dopravy na území Slovenskej republiky je pri plánovanej obmene zamestnancov minimálne 1 200 zamestnancov ročne.

Podľa aktuálnej analýzy Združenia automobilového priemyslu SR o ľudských zdrojoch **v autopriemysle** každoročná potreba zamestnancov do roku 2010 v autoopravárstve je 2250 zamestnancov (Sme 11.4.2006). ZAP divízia Cechu predajcov a servisov motorových vozidiel už štvrtý rok financuje projekt pilotných centier po celom Slovensku do ktorých sústredili financie, technické vybavenie, kvalifikovaných školiteľov a moderné učebné postupy. Do tohto projektu sú zapojené napr. aj ZSS dopravná Martin-Priekopa, SOU dopravné Prešov, SOU dopravné Košice, ZSS dopravy a služieb Nové Zámky.

Pre stanovenie potrieb trhu práce v budúcnosti sú rozhodujúce prognózy vývoja dopravných potrieb na slovenskom trhu. S ohľadom na podiel dopravných výkonov uvedených v grafoch (príloha č. 4) je rozhodujúcim činiteľom na trhu práce cestná a železničná doprava. V nadväznosti na uvedené skutočnosti možno konštatovať, že ako v cestnej doprave tak aj železničnej doprave sa v období do roku 2010 sa predpokladá nárast prepravných výkonov rovnako v osobnej tak i v nákladnej doprave.

V železničnej doprave vzhľadom na prebiehajúcu racionalizáciu sa potreba zamestnancov vo väzbe na nárast výkonov neprejavila. Nárast potreby zamestnancov pre železnice možno očakávať v priebehu niekoľkých rokov. Nárast prepravných výkonov sa vo svojich dôsledkoch prejaví aj na vzniku logistikých centier ako aj na potrebu zamestnancov pre uvedené činnosti (napr. preprava 4/5 produkcie trnavskej automobilky PSA Peugeot Citroen železnicou – Hospodárske noviny 3.7.2006). Profesná štruktúra zamestnancov v železničnej doprave sa bude meniť predovšetkým s ohľadom na rozsiahlu **inováciu infraštruktúry dráh**, ale aj **dopravných prostriedkov** vo väzbe na implementáciu smerníc EÚ o interoperabilite vysokorýchlostných tratí a o interoperabilite konvenčných tratí. Je potrebné aby na uvedenú skutočnosť reagovali školy a pripravili pre trh práce dostatočný počet absolventov v uvedených oblastiach.

Prudko rozvíjajúcou oblasťou dopravy je **letecká doprava**. Od roku 2002 do roku 2005 sa počet prepravovaných osôb trojnásobil. Takýto nárast leteckej prepravy prináša aj potrebu leteckých handlingových služieb, ako aj logistické zabezpečenie leteckej dopravy. Uvedené skutočnosti prinesú v konečnom dôsledku potrebu kvalifikovaných pracovníkov najmä v profesiách referent letiskovej prevádzky, disponent leteckej prepravy tovaru a mechanik lietadiel.

Zamestnávateľia na poštovom a telekomunikačnom trhu Slovenská pošta, Slovak Telecom, a. s., Orange a T-Mobile Slovensko prijímajú absolventov SOŠ a SOU najmä na pozície v priamom kontakte so zákazníkom a preto kladú dôraz nielen na technické znalosti absolventov ale aj na techniku predaja služieb. Ich hlavnou úlohou je maximálne uspokojovanie informačných a poradenských potrieb zákazníkov, informovať o službách a produktoch s cieľom získať nových zákazníkov.

Podľa **Stratégie informatizácie spoločnosti v podmienkach SR a akčného plánu** cieľom vo výchove a vzdelávaní v oblasti informatizácie spoločnosti je vychovávať flexibilnú a konkurencieschopnú pracovnú silu schopnú uplatniť sa v podmienkach informačnej spoločnosti.

Na dosiahnutie tohto cieľa bude potrebné na úrovni stredného vzdelávania v pokračovaní realizácie týchto opatrení:

- zabezpečiť zodpovedajúcu informačno-komunikačnú infraštruktúru (počítače, softvér, pripojenie na internet),

- vytvárať podmienky pre získavanie a udržanie kvalitných pedagógov,
- inovovať obsah aj formu výučby (výučba informatiky, využitie Open standard softvéru pri tvorbe informačných systémov, využitie informatiky a IKT v neinformatických predmetoch, výučba v oblasti tvorby a využívania elektronických a printových médií a audiovizii, rekvalifikácia a dopĺňovanie a rozširovanie kvalifikácie),
- podporiť tvorbu zdrojov informácií, dostupnosť informácií a inovatívne formy prístupu k informáciám vrátane elektronizácie knižníc,
- cielenou informačnou kampanou presvedčať o strategickom význame digitálnej gramotnosti a vzdelania pre zabezpečenie prosperity Slovenska.

Podľa **Stratégie konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010** oblasť informačných a komunikačných technológií je jedným z pilierov znalostnej a konkurencieschopnej ekonomiky.

V oblasti informačných a komunikačných technológií sa prejavuje nedostatok kvalifikovaných zamestnancov. Úlohou aj stredných škôl je príprava absolventov pre dynamicky sa rozvíjajúci **informačný a komunikačný sektor**. Na pracovné pozície ako sú napr. databázový resp. sieťový administrátor, programátor, sieťový špecialista, správca informačných systémov, hardverových technikov stačí kvalitné stredoškolské vzdelanie, resp. vyššie odborné vzdelanie (Trend č. 17/2006). Nadnárodné spoločnosti Accenture, Alcatel, Dell, Deutsche Telekom, Hewlett-Packard, Orange, IBM a Siemens prijímajú flexibilných, odborne a jazykovo dobre pripravených absolventov aj zo stredných škôl.

Taktiež v odvetviach dopravy, pôšt a telekomunikácií práca s výpočtovou technikou prestáva byť doménou administratívnych zamestnancov. Príchod zahraničných spoločností a nových technológií znamená, že požiadavky na znalosť ovládania počítačov sa vo väčšej miere rozširujú na profesie, ako sú majstri, dispečeri, či robotnícke profesie skladníci, elektrikári. Teda tam, kde v minulosti rozhodovali osobnostné predpoklady, odborné zručnosti či prax. Podľa štúdie Digitálna gramotnosť na Slovensku spracovanej Inštitútom pre verejné otázky v budúcnosti bude znalosť práce s info-komunikačnými technológiami všeobecným predpokladom a nie podmienkou pre určitý druh pozícií, napr. u automechanikov, u ktorých sa postupne s prienikom technológií do motorových vozidiel stávajú znalosti práce s počítačom nevyhnutné.

Dôležitou úlohou v naplňaní cieľov informačnej spoločnosti je príprava dostatočného počtu absolventov so znalosťami v oblasti informačných a komunikačných technológií. Absolventi s uvedenými znalosťami v rámci odvetvia sú potrební predovšetkým pri

- zavádzaní a prevádzke inteligentných dopravných systémov v oblastiach monitorovania, navigácie a riadenia dopravných prostriedkov, riadenia a organizovania dopravy, dopravných a logistických procesov,
- uplatňovaní elektronických prvkov vo vozidlách v automobilovom priemysle a opravárstve ,
- systémoch diaľkového riadenia v železničnej doprave na získavanie, prenos a spracovanie informácií,
- správe a údržbe dopravnej infraštruktúry, dopravných terminálov,
- zabezpečovaní prevádzky informačných a telekomunikačných systémov,
- zabezpečovaní automatizovaných poštových služieb a elektronického bankovníctva.

Podľa zamestnávateľov v oblasti dopravy, pôšt a telekomunikácií prednosť majú absolventi stredných škôl s pokročilou digitálnou gramotnosťou lebo u nich je väčší predpoklad, že zvládnu náročné úlohy.

3.2. Návrhy na zmenu obsahu odborného vzdelávania, na smerovanie odborného vzdelávania a vyššieho odborného vzdelávania na základe návrhov zamestnávateľov, zamestnávateľských a odborových zväzov a stredných škôl

Pre získanie podkladov pre definovanie požiadaviek na zmenu obsahu odborného vzdelávania, smerovanie odborného vzdelávania a vyššieho odborného vzdelávania MDPT SR oslovilo zamestnávateľov, zamestnávateľské a odborové zväzy, ktoré majú rozhodujúci vplyv na trh práce a stredné školy. Na základe stanovísk subjektov, ktoré reagovali na prieskum (napr. Železničná spoločnosť Slovensko a. s., Železnice SR, Slovenská pošta a. s., Slovak telecom a. s., Zväz zamestnávateľov dopravy, pôšt a telekomunikácií, Zväz zamestnávateľov mestskej hromadnej dopravy, Zväz autobusovej dopravy, ČESMAD Slovakia, Nezávislý odborový zväz verejnej cestnej dopravy, Odborový zväz pracovníkov vodnej dopravy a stredné školy) a vychádzajúc z analýzy v časti 2. možno návrhy na zmenu obsahu odborného vzdelávania smerovanie odborného vzdelávania a vyššieho odborného vzdelávania zhrnúť do nasledujúcich bodov:

1. **Skvalitniť všeobecnú odbornú prípravu** absolventov predovšetkým v oblasti
 - a) informatiky so zameraním na dôkladnejšiu prípravu žiakov informačnými a komunikačnými technológiami nielen v administratíve ale aj na prevádzkových pozíciách (pokročilá úroveň digitálnej gramotnosti),
 - b) výučby cudzích jazykov tak, aby absolvent ovládal minimálne jeden cudzí jazyk; rozsah znalosti by mala byť na úrovni, ktorá umožní bežnú komunikáciu ale so znalosťou odbornej terminológie v danom odbore,
 - c) právneho vedomia v danom odbore v rámci legislatívy SR ale aj legislatívy EÚ,
 - d) spôsobu výučby tak, aby sa u absolventov prehĺbili návyky na adaptabilitu, samostatnosť, zodpovednosť, presnosť, flexibilitu a iniciatívnosť.
2. **Skvalitniť špecializovanú odbornú prípravu** absolventov s ohľadom na technický pokrok a požiadavky na kvalitu poskytovaných služieb v danom odbore. Harmonizovať súčasnú štruktúru a obsah odborného vzdelávania s **technickými a technologickými zmenami** (napr. elektrické riadiace systémy motorových vozidiel, prevádzka motorových vozidiel na pohon CNG, výpočtová technika, diagnostika, informačná a telekomunikačná technika). Zlepšenie je podmienené neustálym vzdelávaním pedagógov. Určitým riešením sa javí aj zapojenie odborníkov z praxe budúceho zamestnávateľa do procesu odborného vzdelávania žiakov.
3. **Profilovať** systém študijných odborov ako **širokoprilové** na úrovni úplného stredného odborného vzdelania absolventi, ktorých nájdeme uplatnenie ako prevádzkoví a technickí zamestnanci pre nižšiu a strednú úroveň riadenia. Uvedení absolventi by mali mať všeobecné vedomosti a zručnosti pre výkon nižších a stredných článkov riadenia ako to požaduje Zväz zamestnávateľov dopravy, pôšt a telekomunikácií a Železnice SR.
4. **Vytvárať** podmienky pre odbornú prípravu žiakov vo vybraných **úzko špecializovaných** študijných a učebných odboroch na základe požiadaviek konkrétneho zamestnávateľa, ako to požadujú napríklad ŽSR, Železničná spoločnosť

Slovensko a. s., Železničná spoločnosť Cargo Slovakia a. s., Slovenská pošta a. s., Odborový zväz vodnej dopravy, Nezávislý odborový zväz verejnej cestnej dopravy, ČESMAD Slovakia. U týchto absolventov sa predpokladá špecifická znalosť problematiky zamestnávateľa (organizačná štruktúra, interné predpisy a pod.), prípadné získanie potrebných oprávnení na výkon povolania počas štúdia (napr. na vedenie motorového vozidla príslušnej skupiny). Ide o povolania napríklad rušňovodič, prevádzkový zamestnanec ŽSR, vodič profesionál, poštový manipulát, zamestnanec vo vodnej doprave a pod.

5. Pripravovať žiakov na povolania v študijných a učebných odboroch SOŠ a SOU, ktoré sú **perspektívne** z hľadiska potrieb trhu (informatik, špeditér, dispečer, zamestnanec v logistike, vodič profesionál, zamestnanec vo vodnej doprave a pod.).
6. Vo vybraných odboroch zaradiť špecifickú **prípravu na podnikanie** (zakladanie a prevádzka živnosti, podnikateľské plány, účtovníctvo, administratíva). Požiadavka vyplynula z úlohy vytvorenia podnikateľského prostredia v spoločnosti podľa uznesenia vlády č. 140/2005 k stratégii konkurenciaschopnosti Slovenska do roku 2010. Výkon živnosti pre absolventov umožňuje zákon č. 455/1991 Zb. upravujúci živnostenské podnikanie s výnimkou niektorých druhov dopravy, v ktorých podmienky na podnikanie upravujú osobitné zákony, napríklad zákon č. 338/2000 Z. z., zákon č. 164/1996 Z. z., zákon č. 168/1996 Z. z. Pre vybrané živnosti je podmienka praxe v závislosti od odborného vzdelania, finančnej spôsobilosti a odbornej spôsobilosti vo väzbe na vek zákon č. 280/2006 Z. z..
7. V odboroch vzdelávania pre absolventov so zaradením do funkcie pre styk so zákazníkom zaradiť **výučbu orientovanú na zákazníka** a tréningy zamerané na efektívne techniky predaja, obchodnú komunikáciu, štylistiku, asertivitu, riešenie konfliktov.
8. V študijnom odbore **3792 4 poštový manipulát** v učebných osnovách predmetu Poštová prevádzka aktualizovať súčasné znenie so znením Poštových podmienok, upraviť rozpis učiva v súlade s vydanými aktuálnymi Poštovými pravidlami, aktualizovať bankové činnosti a upraviť obsah predmetu Technika administratívy.
9. V študijnom odbore **3759 4 07 komerčný pracovník v doprave - logistika** upraviť obsah učiva po koncepcnej stránke.
10. Doplniť chýbajúce voliteľné predmety do existujúceho učebného plánu študijného odboru **3765 6 technika a prevádzka dopravy** a rozšíriť možnú profiláciu na prípravu vodičov motorových vozidiel pre medzinárodnú cestnú dopravu – systém, štruktúra, úlohy, podmienky v doprave, poistenie, riešenie poistných udalostí, zodpovednosť podľa CMR, pracovný čas (sociálna legislatíva EÚ a SR), medzinárodné zmluvy a dohovory, jazykové vzdelávanie v odbornej terminológii dopravy ako aj na oblasť vzdelávania vodičov z povolania v medzinárodnej cestnej doprave, resp. **vytvoriť úplne nový študijný odbor vodič profesionál**.
11. Doplniť do jednotlivých predmetov študijného odboru **3760 6 prevádzka a ekonomika dopravy** profiláciu na leteckú prepravu a potrubnú prepravu.
12. Vyradiť zo sústavy skupín učebné odbory **2683 2 Elektromechanik – 02 oznamovacie a zabezpečovacie zariadenia** a **24662 11 mechanik opravár - lietadlá** a študijný odbor **3791 4 Spojový manipulát**. Uvedené odbory boli nahradené (pozri časť 2.1.).

13. Prepracovať učebné dokumenty vydané pred rokom 2000 v súlade so súčasnými technickými poznatkami a technologickými postupmi.
14. Zaradiť do sústavy skupín študijných odborov pomaturitné štúdium (vyššie odborné vzdelanie) v oblasti informatiky a logistiky z dôvodu zvýšenia požiadaviek zamestnávateľov na kvalifikáciu absolventov.
15. Pripraviť projekty spolufinancované z Európskeho sociálneho fondu (ESF) a Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) s cieľom transformácie obsahu vzdelávania smerom k nadobudnutiu základných zručností a kľúčových kompetencií. Na napĺňanie Stratégie konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 vláda SR uznesením č. 457 zo 17. mája 2006 schválila Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 – 2013. Vláda SR alokovala na realizáciu Operačného programu
 - a) vzdelávanie – moderné vzdelávanie pre znalostnú spoločnosť 800 mil. EUR. Tento program sa zameriava na tri kľúčové a svojim poslaním navzájom oddeliteľné segmenty: regionálne školstvo, vysoké školstvo a celoživotné vzdelávanie. Aktivity v oblasti regionálneho školstva budú koncentrované na zvyšovanie kvality kľúčových kompetencií zručností žiakov najmä komunikačné schopnosti, personálne a interpersonálne schopnosti, schopnosti tvorivo a kriticky myslieť, pracovať s modernými informačnými a komunikačnými technológiami. Ďalej na inováciu pedagogickej dokumentácie, učebníc, učebných textov a zvýšenie podpory praxe zabezpečením vstupu zamestnávateľov do ich tvorby, na tvorbu a realizáciu programov na podporu získania praktických zručností a návykov na pracoviskách v spolupráci s podnikmi a inými organizáciami praxe a pod.,
 - b) infraštruktúra vzdelávania 575 mil. EUR. V rámci tohto programu sa bude za účelom zlepšenia podmienok vzdelávacieho procesu podporovať rekonštrukcia a rozširovanie stredných a vysokých škôl, špeciálnych škôl, spojených škôl, združených škôl a stredísk praktického vyučovania a modernizácia ich vnútorného vybavenia .
16. Zriadiť **pilotné výcvikové pracoviská** v rámci SOŠ, SOU alebo ZSS pre celý región a financovať ich z rozpočtu zriaďovateľa (VÚC), z prostriedkov zamestnávateľov a z finančných prostriedkov v rámci projektov z fondov EÚ. Časť praktického vyučovania (odbornú prax) uskutočňovať v pilotnom výcvikovom pracovisku vybranej školy. Uvedený spôsob zlepšenia praktického vyučovania žiakov realizovať v odboroch so širokým uplatnením v praxi. Ide napríklad o študijný odbor **3765 6 technika a prevádzka dopravy**.
17. Vytvárať podmienky stredným školám za účelom lepšieho prispôsobenia odborného vzdelávania požiadavkám trhu práce
 - a) na vykonávanie odborného výcviku alebo odbornej praxe na pracoviskách zamestnávateľov,
 - b) vstupom zamestnávateľov do tvorby, inovácie a overovaní základných pedagogických dokumentov,
 - c) zabezpečením školenia učiteľov odborných predmetov a majstrov odbornej výchovy v zariadeniach zamestnávateľov,
 - d) na vykonávanie odborných exkurzií žiakov a pedagogických pracovníkov na pracoviskách zamestnávateľov.

18. Zriaďovať pracoviská praktického vyučovania, strediská praktického vyučovania alebo stredné školy pri podnikoch. **Duálny systém vzdelávania**, ktorý je bežný v zahraničí a v modifikovanej forme sa aj u nás uplatňoval, napr. ešte do školského roku 2000/2001 pri niektorých podnikoch Slovenskej autobusovej dopravy. Duálny systém odbornej prípravy spočíva v zabezpečení teoretickej prípravy v školách a odbornú prípravu zabezpečuje na základe učňovskej zmluvy zamestnávateľ. Výhodou takejto formy vzdelávania je zníženie nákladov na vzdelávanie z verejných zdrojov (čiastočne hradené zo strany zamestnávateľa), odborné vzdelávanie v reálnych podmienkach predovšetkým kopíruje potreby trhu práce. Rovnako je tento spôsob výhodný pre zamestnávateľa, nakoľko si pripraví pracovníka na pracovnú pozíciu tak, že nie je potrebné jeho zapracovanie a doškolovanie. Uvedený systém vzdelávania bol navrhovaný aj v rámci Národného programu vzdelávania SR na najbližších 15 až 20 rokov. Duálny systém vzdelávania je však podmienený ochotou zamestnávateľa investovať do vzdelávania absolventov ako potenciálnych zamestnancov.
19. Zvýšiť finančné prostriedky na prípravu žiakov na povolanie v stredných školách a modernizáciu vnútorného vybavenia za účelom zlepšenia podmienok, v ktorých prebieha vzdelávací proces stredných škôl.
20. Vytvoriť systém **motivácie** pre zvýšenie záujmov žiakov o povolania nedostatkové na trhu práce, najmä na povolania robotníckeho charakteru.
21. Novelizovať vyhlášku Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej republiky č. 311/1996 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 168/1996 Z. z. o cestnej doprave. V rámci zmien a doplnenia opraviť zoznam odborov a škôl, ktorých absolventi môžu získať odbornú spôsobilosť na podnikanie v cestnej doprave a doplniť študijný odbor 3765 6 technika a prevádzka dopravy, ktorý v roku 2005 nahradil pôvodný odbor 3772 6 doprava.

3.3. Požiadavky na vybavenosť absolventov s kompetenciami v súlade s požiadavkami trhu práce.

Zmeny v technológii, obchode a organizácií práce vplývajú aj na trh práce vo väzbe na požiadavky kladené ne zamestnancov, teda aj na absolventov SOŠ a SOU.

Od absolventov SOU sa vyžadujú predovšetkým **praktické zručnosti, znalosť moderných technológií**, znalosť reálnych požiadaviek **výkonu povolania v praxi** a predovšetkým vzťah pre zvolené povolanie. V prípade uplatnenia na trhu práce v rámci EÚ aj znalosť cudzieho jazyka.

Zamestnávatelia požadujú od absolventov SOŠ **vysokú odbornú pripravenosť** na pozície technických zamestnancov pre strednú úroveň riadenia, ale aj na robotnícke povolania. Dôraz sa kladie aj na znalosti **informačných technológií, cudzích jazykov, manažérskych schopností, charakterových vlastností, sebavedomia** a často aj schopnosť **komunikovať so zákazníkom**.

Tradičné inštrumentálne zručnosti sa dnes nepovažujú za dostatočné pre nastúpené trendy trhu práce. Novými požiadavkami sú pružnosť, zodpovednosť, samostatnosť, zainteresovanosť ako aj schopnosť zvládnuť nové rozmery riadenia a organizácie práce.

Z uvedeného vyplývajú charakteristické vlastnosti absolventa:

- **odborné znalosti** a schopnosť uplatniť ich pri riešení konkrétnych problémov,
- **zodpovednosť** založená na cieľavedomosti, tvorivosti a iniciatíve,
- **cieľavedomosť a samostatnosť** v oblasti získavania informácií a rozširovanie si vedomostí,
- **komunikatívnosť** a schopnosť práce v kolektíve a so zákazníkom.

Rovnako dôležité pre umiestnenie sa absolventa na trhu práce sú **znalosti z oblasti podnikania**. Uvedené znalosti sa predpokladajú predovšetkým od absolventov SOŠ a SOU.

Neustále meniace sa požiadavky kladené na absolventov na trhu práce vyvolávajú potrebu pružne reagovať na meniace sa podmienky. Jednorázová zmena osnov SOŠ a SOU nezabezpečí posilnenie spôsobilosti absolventov pri uplatňovaní sa na trhu práce v SR ako aj v rámci EÚ. Študijné plány je potrebné neustále prispôbovať meniacim sa podmienkam trhu práce.

3.4. Príprava absolventov na aktívnu orientáciu na trhu práce v SR a v EÚ.

Uskutočnené zmeny v spoločnosti u nás priniesli iný vzťah trhu práce k uchádzačom o zamestnanie. Uchádzač o zamestnanie teda aj absolvent SOŠ a SOU musí mať potrebné vedomosti a znalosti, ale musí byť schopný svoje **schopnosti prezentovať** na trhu práce. Musí byť schopný **orientovať sa na trhu práce** a vedieť **získavať informácie a narábať s nimi**. Vyžaduje si to do určitej miery aj nemalú dávku samostatnosti a zdravého sebavedomia. Rovnako dôležité pre získanie zamestnania je aj **vedieť sa správať** pri vstupných pohovoroch a konkurzoch.

Pre naplnenie týchto cieľov je potrebné budúcich absolventov počas štúdia

- motivovať na neustále zdokonaľovanie a kladenie si stále vyšších cieľov, tvorivej aktivity, a zdravého sebavedomia,
- pestovať vzťah k práci, hrdosť na svoje povolanie,
- učiť ako ovládať svoje správanie a schopnosť komunikovať,
- podporovať tvorivé myslenie, schopnosť riešiť problémy a v neposlednej rade aj schopnosť vedieť sa orientovať v explózii informácií,
- organizovať cieleňú prípravu na zvládnutie pracovného pohovoru a ako sa vyvarovať chýb pri ceste za kariérou.

4. Záver

V odvetví dopravy, pošty a telekomunikácie zamestnanci so stredoškolským vzdelaním predstavujú 83,5 % z celkového počtu zamestnancov. Zamestnávateľia v súlade s ich cieľmi za účelom zvýšenia produktivity, konkurencieschopnosti, kvality poskytovaných služieb a globalizácie zvyšujú nároky na zručnosti, spôsobilosti a vedomosti absolventov. Vzhľadom na zlepšenie zamestnateľnosti absolventov na trhu práce úlohou stredných škôl so zameraním na dopravu, informatiku, pošty a telekomunikácie je v rámci odbornej prípravy

pripraviť absolventov spĺňajúcich odbornú spôsobilosť na výkon povolania. Z analýzy súčasného stavu prípravy mládeže na povolanie vyplýva, že kvalita vyučovania trpí hlavne z dôvodu nedostatočného prepojenia odbornej prípravy s trhom práce, nedostatočného a zastaralého technického vybavenia odborných učební, laboratórií a dielní a nedostatočného ocenenia pedagogických zamestnancov.

Z dôvodu realizácie efektívneho systému prípravy žiakov na povolania vrátane využívania fondov EÚ v tejto oblasti je potrebné lepšie využiť potenciál na združovanie stredných škôl so zameraním na dopravu ako aj pošty a elektronické komunikácie a pokračovať v reštrukturalizácii (racionalizácii a optimalizácii) siete škôl, ich učebných odborov a študijných odborov, koncentracii odborného vzdelávania na vybraných školách vytvorením lepších podmienok na financovanie modernizácie technického vybavenia škôl a pre motiváciu zamestnancov škôl.

V záujme zvýšenia kvality odborného vzdelávania je nevyhnutná spolupráca škôl so zamestnávateľmi ako aj pomoc zamestnávateľov pri tvorbe, inovácii a overovaní pedagogických dokumentov učebných a študijných odborov, poskytovaní kvalitnej praktickej prípravy žiakov, zabezpečovaní ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov a kontrole kvality odborného vzdelávania.

Za účelom naplňania priorít odborného vzdelávania na stredných školách schválených v strategických a koncepcných dokumentoch je potrebné zo strany zainteresovaných vrátane verejnej správy vytvárať predpoklady na obsahovú prestavbu, na viaczdrojové financovanie a legislatívne podmienky na podporu a motiváciu finančnej spoluúčasti zamestnávateľov na odbornom vzdelávaní a na efektívne využívanie fondov EÚ v oblasti stredoškolského vzdelávania.

Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie znamená v odvetviach dopravy, pôšt a elektronických komunikácií zvýšenie konkurencieschopnosti, čo si vyžaduje vysokú efektivitu poskytovaných služieb. Spoločnostiam využívanie moderných informačných technológií môže napomôcť k zvyšovaniu vlastnej konkurencieschopnosti. Informačné technológie prenikajú do všetkých oblastí života modernej spoločnosti a sú nevyhnutnosťou aj pre úspešný rozvoj malých a stredných podnikov pôsobiacich napr. v oblasti cestnej nákladnej a osobnej doprave a v logistike.

Z hľadiska požiadaviek trhu je nevyhnutné vo vzdelávaní klásť dôraz na osobitosti požiadaviek na zamestnanca v doprave, poštách a telekomunikáciách. Tieto osobitosti sú dané charakterom odvetvia a hľadiskom bezpečnosti.

Po vstupe SR do EÚ sa väčšina dopravy uskutočňuje aj v zahraničí, čo nie je možné bez **znalosti cudzích jazykov**. Rovnako s príchodom zahraničných investorov do oblasti doručovania, telekomunikácií, informačných a komunikačných technológií sa požiadavka znalosti cudzieho jazyka stáva nevyhnutnosťou. V niektorých oblastiach sa vyžaduje znalosť dvoch cudzích jazykov používaných v rámci EÚ.

Znalosť cudzích jazykov je potrebné smerovať nielen do oblasti komunikácie so zákazníkom, ale aj do odborných oblastí.

Stále väčší dôraz sa kladie na znalosti v oblasti **výpočtovej techniky**. Požiadavky trhu sú smerované do nových odborov na systémy diaľkového riadenia. Prípravu na povolanie je potrebné rozšíriť v oblasti získavania, prenosu a spracovania informácií.